

Studying the Environmental Rules in Oil Regulations and Contracts of China, Tanzania, Australia and Kurdistan Region of Iraq

Sahar Bagheri ¹ , Fazlollah Mousavi ²

1. PhD Candidate in Department of Public Law in (Oil and Gas Law), Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: bagheri1991@ut.ac.ir

2. Corresponding Author; Profesor, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: fmousavi@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Manuscript received:
14 March 2023
final revision received:
10 June 2023
accepted:
17 February 2024
published online:
19 February 2024

Keywords:

Environment, Oil contracts, Documents, Regulations, Reasonable Practice of Oil Industry, Environmental Impact Assessment.

Abstract

The petroleum industry has long been one of the most important sources of energy supply. Today, even with the development of renewable energies such as wave, wind, and geothermal energy, petroleum remains the primary fuel source for power plants, refineries, petrochemicals, and both urban and domestic uses, making development without these resources nearly impossible. This issue is especially significant for countries like Iran, which rely heavily on revenue from these resources. Petroleum industry operations and the exploitation of these natural resources create harmful and sometimes irreparable environmental pollution. This study, by examining environmental characteristics in the regulations and oil contracts of countries in Asia, Africa, and Oceania, attempts to share the experiences of these countries from the pre- to post-oil operations decommissioning phase. It concludes that, over time, governments have implemented and revised stricter environmental protection rules in the contracted areas of their countries, aiming not only for economic development but also for sustainable development.

Cite this article: Bagheri, Sahar; Mousavi, Fazlollah (2024, Autumn & Winter)“Studying the Environmental Rules in Oil Regulations and Contracts of China, Tanzania, Australia and Kurdistan Region of Iraq”, *Energy Law Studies*, 9 (2): 269- 298.
DOI: <https://doi.com/10.22059/JRELS.2024.351916.513>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

Introduction

Oil and gas resources are essential for global economic development, particularly for countries like Iran, where they serve both domestic energy needs and as a significant source of government revenue. However, the extraction and utilization of these resources often lead to environmental degradation, including air, water, and soil pollution, as well as harm to marine ecosystems. To address these environmental concerns, international efforts have focused on promoting sustainable development, which balances economic growth with environmental protection. Oil-rich countries have recognized the need for stricter environmental regulations and practices to mitigate the negative impacts of their industries. However, the effective

Objective

Oil and gas, as primary sources of global energy, play a crucial role in economic development. In countries like Iran, these resources not only meet domestic energy demands but also serve as a major source of government revenue. However, oil and gas exploitation is often accompanied by environmental degradation, including air, water, and soil pollution, as well as harm to marine biodiversity and seabeds. Internationally, this issue has gained increasing attention, prompting governments and international organizations to adopt stricter environmental regulations over time. This shift has introduced the concept of "sustainable development," which emphasizes balancing economic growth with environmental protection. Oil-rich countries have recognized the need to establish regulations supporting environmental protection. Yet, challenges remain in enforcing these regulations and ensuring oil companies adhere to environmental principles, making this topic ripe for in-depth analysis.

Method

This study examines and analyzes environmental regulations and contractual frameworks in the oil and gas industries of Australia, Tanzania, China, and the Kurdistan Region of Iraq. These countries were selected due to their geographical, political, and economic differences, offering diverse approaches and experiences. The research method is qualitative, involving the analysis of environmental regulations, oil contracts, and case studies from each of the selected countries. It also investigates the practical approaches of the oil industry in these regions to identify potential models.

Sampling Procedures

for adoption by other countries, particularly Iran. The study selected Australia, Tanzania, China, and the Kurdistan Region of Iraq as case studies due to their diverse geographic, political, and economic contexts. Data was collected through a qualitative analysis of environmental regulations, oil contracts, and industry practices in each country.

Research Question

How can the experiences of oil-rich countries in formulating environmental regulations and effective contractual practices be used to protect the environment and promote sustainable development in the oil and gas industry?

Hypothesis

Although oil-rich countries may initially adopt lenient environmental regulations due to the economic significance of hydrocarbon resources, they tend to enforce stricter and more binding regulations as awareness of environmental consequences grows. Sustainable development in the oil and gas industry is achievable only through precise contractual and legal commitments, comprehensive environmental assessments before operations, and effective planning for environmental restoration after the end of oil activities.

Results

Environmental Commitments in Oil Contracts: One of the main findings highlights the importance of precise environmental commitments in oil contracts. These contracts should require international oil companies to conduct thorough and effective environmental assessments before commencing operations, identifying both short-term and long-term environmental impacts.

Environmental Restoration Post-Operations: In the studied countries, contracts and regulations emphasize restoring oil fields post-operations to their original state. This mitigates environmental damage and prepares these areas for future activities, indicating that environmental responsibility does not end with oil operations.

Leading Practices in Environmental Protection: The experiences of Australia, Tanzania, China, and the Kurdistan Region of Iraq reveal gradual moves towards transparent regulatory mechanisms for controlling

environmental impacts in the oil and gas industry. These mechanisms include new laws, revisions of existing regulations, and increased oversight of environmental commitments. Additionally, these countries require international companies to adopt advanced technologies and adhere to global standards...

Importance of International Cooperation: Achieving sustainable development goals in the oil and gas industry relies on international cooperation among oil-rich countries, especially in sharing experiences and technical knowledge. Such collaboration can improve the quality of environmental assessments, enhance monitoring, and reduce negative environmental impacts.

Use of Advanced Technology and Knowledge

Experiences from these countries highlight the importance of modern technologies and technical knowledge in pollution control and environmental restoration. Key technologies include new drilling methods, cleaner refining equipment, and advanced environmental monitoring systems.

Conclusion

This study demonstrates that achieving sustainable development in the oil and gas industry requires collaboration among governments, international companies, and the global community. Enacting precise laws, drafting clear and binding contracts, and learning from the experiences of leading countries can help oil-rich countries reduce environmental damage and move towards sustainable development. Emphasis on the rights of future generations to a healthy environment is both an ethical and legal obligation for governments and companies in this sector. Drawing from the experiences of the studied countries, this research offers recommendations for enhancing regulations and oil contracts in Iran and similar countries, aiming to promote sustainable development by prioritizing environmental preservation. These findings serve as guidance for policymakers and decision-makers in balancing economic interests with environmental protection.

Author contributions

The corresponding author was responsible for conceptualization, writing, and data collection, while the other author reviewed the article and provided corrective feedback.

Sample size, power and precision

The sample size was determined based on the comparative nature of the research, the existing literature, and considering its qualitative nature, which prioritizes in-depth understanding over quantitative and statistical analysis. A diverse range of sources was utilized to enhance the study's quality. The distinguishing feature of this research lies in the clarity and comprehensiveness of its examination of the selected regulations and agreements.

Data available

Data available on request from the authors.

Acknowledgement

I express my sincere gratitude to Dr. Fazlollah Mousavi for his thorough review of the paper and his valuable insights.

Ethical Considerations

The study adhered to ethical guidelines, ensuring the privacy and confidentiality of all information and data.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Declaration of conflicting interests

The author declares no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY) license.

بررسی قواعد زیست‌محیطی در قوانین و قراردادهای نفتی کشورهای چین، تانزانیا، استرالیا و اقلیم کردستان عراق

سحر باقری^۱ ، فضل‌الله موسوی^۲

۱. دانشجوی دکتری حقوق نفت‌وگاز، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
رایانامه: bagheri1991@ut.ac.ir

۲. نویسنده مسئول: استاد گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه:
fmousavi@ut.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

صنعت نفت‌وگاز از دیرباز یکی از مهم‌ترین منابع تأمین انرژی بوده است. امروزه حتی با توسعه استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر همچون انرژی‌های حاصل از امواج دریا، باد و زمین‌گرمایی، همچنان نفت‌وگاز منبع اصلی تأمین سوخت نیروگاه‌ها، پالایشگاه‌ها، پتروشیمی و نیز مصارف شهری و خانگی است؛ به نحوی که دستیابی به توسعه جز از طریق استفاده از این منابع امکان‌پذیر نیست. این مسئله در کشورهایی همچون ایران که وابستگی اساسی به درآمدهای حاصل از تولید و فروش این منابع دارند، اهمیت دوچندانی می‌یابد. انجام عملیات در صنعت نفت‌وگاز و همچنین استفاده از این منابع طبیعی، ناگزیر همراه با ایجاد آلاینده‌های مخرب و گاه جبران‌ناپذیر زیست‌محیطی است. پژوهش حاضر، با برشماری ویژگی‌های مشترک زیست‌محیطی در مقررات و قراردادهای نفتی کشورهای آسیا، آفریقا و اقیانوسیه، سعی در انتقال تجربیات آن کشورها از پیش از آغاز عملیات نفتی تا مرحله برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی پس از پایان این عملیات کرده و به این نتیجه رسیده است که با پیشرفت در طول زمان، دولت‌ها قواعد و مقررات سخت‌گیرانه‌تری در پاسداری از محیط‌زیست منطقه قراردادی کشور خود وضع و اصلاح کرده‌اند و هدف آن‌ها، دستیابی به توسعه اقتصادی صرف نیست، بلکه در پی رسیدن به توسعه پایدار هستند.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۲۳ اسفند ۱۴۰۱

تاریخ بازنگری:

۲۰ خرداد ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۲۸ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ چاپ:

۳۰ بهمن ۱۴۰۲

کلیدواژه‌ها:

ارزیابی آثار زیست‌محیطی، روبه معقول صنعت نفت، قراردادهای نفتی، محیط‌زیست.

استناد: باقری، سحر؛ موسوی، فضل‌الله (پاییز و زمستان ۱۴۰۲). «بررسی قواعد زیست‌محیطی در قوانین و قراردادهای نفتی کشورهای چین، تانزانیا، استرالیا و اقلیم کردستان عراق»، *مطالعات حقوق انرژی*، ۹(۲): ۲۶۹ - ۲۹۸.

DOI: 10.22059/JRELS.2024.351916.513

مقدمه

هرچند نفت و گاز تحولات بسزایی در زندگی انسان ایجاد کرده است؛ درعین حال نمی‌توان از آثار مخرب پایدار آن بر محیط‌زیست انسان، دریاها و زیر بستر دریاها، گونه‌های جانوری و گیاهی، جو و خاک و زمین غافل بود. اصل اول اعلامیه استکهلم که دستاورد نخستین کنفرانس سازمان ملل درباره محیط‌زیست در ۱۹۷۲ است، حق انسان بر داشتن محیط‌زیستی سالم را به‌همراه حقوق بنیادینی همچون آزادی و برابری به رسمیت شناخته است. در ۱۹۹۲، موضوع «توسعه پایدار» نخستین بار به‌نحو ویژه در کنفرانس ریو مطرح گردید و مشخصاً به این موضوع پرداخته شد که توسعه پایدار در گرو حفاظت از محیط‌زیست و اهمیت دادن به آن در کنار توسعه اهداف کلان اقتصادی است و اگر پیشبرد این اهداف با ورود لطمه به محیط‌زیست همراه باشد، آن توسعه پایدار تلقی نمی‌گردد. در اسناد داخلی، از جمله سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور نیز بر تحقق توسعه پایدار با تبدیل درآمدهای نفت و گاز با دارایی‌های مولد برای پایدارسازی توسعه تأکید شده است. هدف توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست در عملیات نفتی محقق نمی‌گردد؛ مگر آنکه در قوانین و مقررات الزامات اساسی و ضمانت‌اجراهای کارآمد و مناسب در این باره وضع گردد. استفاده از تجارب قراردادی کشورهای نفت‌خیز دنیا و اعمال بهترین شیوه‌های امتحان‌شده در زمینه حفاظت از محیط‌زیست منطقه قراردادی از آغاز تا پایان عملیات نفتی و تکرار نکردن خطاهای آن کشورها در این زمینه، کمک بسزایی به تحقق توسعه پایدار خواهد کرد. توجه به منافع نسل‌های آینده در کنار رفع نیازهای نسل حاضر می‌بایست یکی دیگر از اهداف زیست‌محیطی قراردادهای بین‌المللی نفتی باشد. این اصل مورد توجه اعلامیه ریو و نیز اصل پنجاه قانون اساسی ایران بوده و آن را یک وظیفه عمومی خوانده و نه تنها دولت، بلکه سازمان‌های متولی این امر و نیز احاد جامعه را در حفظ این میراث گرانبها مسئول دانسته است. محیط‌زیست، مسئله‌ای نیست که در قراردادهای نفتی بین‌المللی به دلیل آنکه دولت میزبان بخواهد جذب سرمایه‌گذاری کند، بر سر آن مسامحه کند و به‌منظور رقابت با دیگر کشورها یا به دلیل کاهش درآمدهای نفتی و نیاز به افزایش این درآمدها بتواند مقررات آسان‌گیرانه‌ای در این باره وضع کند. از این رو، ضروری است کشورهای دارنده منابع نفت و گاز، با بهره‌گیری از تجربیات کشورهای پیشرو در این زمینه و استفاده از نمونه‌های کارآمد قراردادی، شرکت‌های نفتی بین‌المللی را بر مسئولیت اجتماعی خود در قرارداد و بهره‌گیری از دانش و فناوری‌های برتر و عرف‌ها و رویه‌های معقول در این صنعت در عملیات نفتی ملزم سازند. همچنین ضروری است پیمانکار را به بررسی آثار زیست‌محیطی فعالیت‌های این صنعت پیش از شروع عملیات نفتی به‌نحو کارآمد مکلف نمایند تا بتوانند به ارزیابی نسبتاً دقیقی از آثار این عملیات بر محیط‌زیست دست یابند و از انجام فعالیت‌های زیان‌بار جلوگیری کرده و پیمانکار را به اصلاح آن برنامه‌ها

ملزم سازند. مسئله اساسی در عملیات نفتی شاید با پایان آن، تازه آغاز شود. پس از اتمام عملیات، ضروری است میدان به حالت اولیه خود بازگردد و تأسیسات و تجهیزات نفتی و گازی به‌گونه‌ای از محیط برچیده شود که آسیب‌های وارده به محیط‌زیست به کمترین میزان خود برسد و این ممکن نیست جز از طریق درج مقررات مناسب در قرارداد و وضع یا اصلاح قوانین موجود با بهره‌گیری از تجربیات قراردادی و قانونی کشورهای پیشرو در این صنعت.

در این نوشتار، قواعد زیست‌محیطی در قراردادها و قوانین نفتی کشورهای استرالیا، تانزانیا، چین و اقلیم کردستان عراق از آن‌رو مورد بررسی قرار گرفته است که در پژوهش‌های موجود، این موضوع در کشورهای یادشده یا مورد توجه قرار نگرفته و یا دست‌کم آن‌طور که باید به آن پرداخته نشده است.

۱. توجه به ضوابط توسعه پایدار در قراردادهای نفتی

امروزه هدف غایی کشورها تنها دستیابی به توسعه اقتصادی نیست. مفهوم «توسعه پایدار»^۱ به‌نحو ویژه در کنفرانس سران در سال ۱۹۹۲ در شهر ریودوژانیرو برزیل پی‌افکنده شد. موضوع اصلی اجلاس آن بود که رسیدن به توسعه مطلوب در گرو حفظ محیط‌زیست است (موسوی، ۱۳۹۱: ۲۶). هر توسعه‌ای باید مسائل و آثار زیست‌محیطی را در برنامه‌ریزی خود لحاظ کند؛ وگرنه پایدار نخواهد بود. اصل چهارم اعلامیه ریو مقرر داشته که حمایت از محیط‌زیست، جزئی جدایی‌ناپذیر از فرایند توسعه است و نمی‌توان آن را به‌طور مجزا در نظر گرفت. دو نکته اساسی در این اصل وجود دارد؛ نخست آنکه، حق ملت‌ها در دستیابی به توسعه می‌بایست در چهارچوب دستیابی به توسعه پایدار تحلیل شود. دیگر آنکه، فرایند توسعه پایدار، فرایندی است که در آن باید به جنبه‌های زیست‌محیطی نیز توجه کرد.

در حوزه انرژی، به‌ویژه انرژی‌های فسیلی که مهم‌ترین آن‌ها نفت و گاز است، نیز به‌منظور تحقق توسعه پایدار، ضروری است بهره‌برداری از این منابع با در نظر گرفتن جنبه‌های زیست‌محیطی آن انجام شود (شیروی، ۱۳۹۷: ۱۹۴).

تغییرات آب‌وهوایی که موضوع یکی دیگر از دستاوردهای کنفرانس ریو با عنوان «کنوانسیون تغییرات آب‌وهوایی»^۲ است، یکی دیگر از نگرانی‌های فعالیت‌های صنعتی، از جمله صنعت نفت و گاز است. رویه‌های نادرست تولید و مصرف این منابع، منجر به آب شدن یخچال‌های طبیعی، بالا آمدن سطح آب‌ها و به زیر آب رفتن زمین‌های وسیع، گرم شدن هوا، وقوع سونامی‌ها و... خواهد شد که این مسائل، خود، پیامدهای امنیتی و اقتصادی به‌همراه دارد و

1 Sustainable Development

2. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

حتی این تغییرات نامطلوب آب‌وهوایی ممکن است بر صلح و امنیت بین‌المللی نیز تأثیر بگذارد (موسوی و میرمحمدی، ۱۳۹۲: ۱). از این رو، ضروری است در قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز، الزامات فنی و حقوقی زیست‌محیطی، منطبق با رویه‌ها و فناوری‌های روز دنیا درج شود تا پیمانکار (شرکت بین‌المللی نفتی) ملزم به رعایت آن قواعد و الزامات گردد و ضمانت‌اجراهای مناسب و کارآمدی نیز به‌منظور پایبندی به مقررات زیست‌محیطی قرارداد نفتی قید شود تا امکان آلودگی محیط‌زیست به حداقل خود برسد. بنابراین، براساس اصل یا مفهوم توسعه پایدار، ضروری است تعادلی میان بهره‌برداری از منابع نفت و گاز و پیشبرد اهداف کلان اقتصادی و حفاظت از محیط‌زیست که براساس اسناد بین‌المللی، از جمله اعلامیه استکهلم که در اصل اول آن حق انسان بر محیط‌زیست به مفهوم حق بر داشتن محیط‌زیستی سالم برای انسان به رسمیت شناخته شده است، برقرار گردد و این ممکن نیست جز از طریق تنظیم قراردادهای نفتی براساس دانش و تخصص، مدیریت صحیح و کارآمد و استفاده از تجارب حقوقی و فناورانه روز دنیا و اینکه چنین مسئله‌ای یکی از دغدغه‌های اساسی مدیران حاکم باشد.

۲. ضوابط زیست‌محیطی در قوانین و قراردادهای نفتی کشورهای مختلف

نظام‌های حقوقی مختلف از الگوهای قراردادی متنوعی در زمینه عملیات بالادستی صنعت نفت و گاز استفاده می‌کنند که هر یک دارای ضوابط و الزامات ویژه‌ای است. در این قسمت، قوانین و قراردادهایی بررسی شده است که شاید کمتر به آن‌ها توجه شده و یا چنانچه مورد بررسی هم قرار گرفته باشند، در این مختصر سعی شده است از جنبه‌های دیگری به آن‌ها نگاه شود. قراردادهای مورد بررسی در این پژوهش به‌عنوان نمونه انتخاب شده‌اند؛ چراکه: اولاً، دسترسی به متن همه قراردادهای نفتی بین‌المللی وجود ندارد؛ ثانیاً، الگوی قراردادهای مورد مطالعه همگی مشارکتی است و در مقام مقایسه، نتیجه دقیق‌تری ارائه می‌دهد.

۲.۱. قرارداد مشارکت در تولید اقلیم کردستان عراق

اقلیم کردستان عراق، قراردادهای نفتی خود را مستقل از دولت مرکزی عراق با سرمایه‌گذاران منعقد می‌کند. قرارداد مشارکت در تولید این منطقه در سال ۲۰۰۷ منعقد گردید. براین اساس، پیمانکار تکالیفی برای حفاظت از محیط‌زیست منطقه قراردادی دارد که در مواد ۳۷ و ۳۸ از قرارداد به تفصیل قید شده است. در سایر مواد نیز مسئله محیط‌زیست به‌طور پراکنده مورد اشاره قرار گرفته است. نخست به بررسی مواد پراکنده و سپس به مرور مواد اصلی درباره ضوابط زیست‌محیطی در این قرارداد خواهیم پرداخت.

۲.۱.۱. قواعد پراکنده زیست‌محیطی مندرج در قرارداد مشارکت در اقلیم کردستان

پیمانکار در این قرارداد مکلف شده است اقدامات لازم را در پاسخ به رویدادهای اضطراری زیست‌محیطی شامل انفجارها و نشت‌ها که حاصل عملیات نفتی است و منجر به خسارت‌های مادی زیست‌محیطی شده یا حتی احتمال وقوع آن می‌رود، انجام دهد و طی اعلامیه‌ای بی‌درنگ به دولت اعلام کند و نیز باید اطلاعیه‌ای تکمیلی درباره آثار این رویدادها و نیز روند اقدامات انجام‌شده برای جلوگیری از آسیب‌های بیشتر برای دولت ارسال کند.

پیمانکار همچنین براساس بند ششم ماده ۱۱ قرارداد مشارکت در اقلیم کردستان عراق، ذیل عنوان بودجه در برنامه عملیات اکتشاف، می‌بایست کلیه هزینه‌های اضافی^۱ را که برای حفاظت از محیط‌زیست متحمل شده است به کمیته مدیریت^۲ گزارش کند و این هزینه‌ها با عنوان هزینه‌های نفتی^۳ به وی بازپرداخت خواهد شد. همین تکلیف در بند پنجم ماده ۱۳ ذیل عنوان تصویب برنامه و بودجه عملیات توسعه نیز بر پیمانکار بار شده است.

در بند f از بند یازدهم ماده ۱۶، پیمانکار برای کنترل هرگونه انفجار یا آتش‌سوزی که ممکن است به محیط‌زیست یا میدان نفتی آسیب برساند، مکلف است براساس رویه عمومی پذیرفته‌شده در صنعت بین‌المللی نفت اقدامات لازم را انجام دهد. به موجب بند چهارم ماده ۱۷ این قرارداد، در شرایط اضطراری که به وقوع یک فاجعه زیست‌محیطی همچون جنگ داخلی یا خارجی انجامیده است، دولت میزبان (اقلیم کردستان) حق درخواست استفاده از تسهیلات حمل‌ونقل و ارتباطی نصب‌شده توسط پیمانکار را خواهد داشت. هزینه‌هایی را که پیمانکار در این زمینه متحمل می‌شود، در قالب هزینه‌های نفتی به وی مسترد خواهد شد.

درخصوص ساخت خطوط لوله انتقال نفت، پیمانکار مطابق با بند h از بند سوم ماده ۳۳ قرارداد مشارکت در تولید اقلیم کردستان عراق، مکلف به انجام اقدامات پیشگیرانه برای جلوگیری از آسیب به محیط‌زیست منطقه قرارداد شده است. درحقیقت این قرارداد، تنها ناظر به اقدامات مربوط به بعد از وقوع حادثه و جبران خسارت وارده به محیط‌زیست نیست، بلکه شرکت نفتی طرف قرارداد می‌بایست هرگونه اقدام پیشگیرانه را پیش از ساخت هرگونه خطوط لوله و تجهیزات مرتبط با انتقال براساس صدر ماده یادشده در قالب اطلاعات به کمیته مدیریت اعلام کند.

در این قرارداد، پیمانکار مکلف به انجام ارزیابی آثار زیست‌محیطی شده و همه هزینه‌هایی را که براساس ماده ۳۷ پذیرفته است، بازیافت خواهد کرد. برابر بند هشتم ماده ۲۳، صندوقی با

-
1. Additional Expenditures
 2. Management Committee
 3. Oil costs

عنوان صندوق محیط‌زیست^۱ تشکیل شده است که پیمانکار باید از تاریخ نخستین تولید از منطقه قراردادی، مبالغی را به دلار، برای هر سال قراردادی در طول دوره اکتشاف و همچنین برای هر سال قراردادی در طول دوره تولید به این صندوق که توسط دولت کردستان عراق به منظور تأمین هزینه‌های حفاظت از محیط‌زیست طبیعی این اقلیم براساس قانون نفت‌وگاز منطقه کردستان ایجاد شده است، واریز کند. مبالغ پرداختی توسط پیمانکار به این صندوق در قالب هزینه‌های نفتی به وی بازپرداخت خواهد شد.

۲.۱.۲. مقررات اصلی زیست‌محیطی مندرج در قرارداد مشارکت اقلیم کردستان^۲

اساس مقررات زیست‌محیطی این قرارداد را مواد ۳۷ و ۳۸ آن تشکیل می‌دهد. در این قسمت، نخست به مطالعه مقررات ماده ۳۷ درباره محیط‌زیست و سپس به مقررات ماده ۳۸ راجع به فرایند برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی خواهیم پرداخت.

۲.۱.۲.۱. مقررات زیست‌محیطی در قرارداد مشارکت اقلیم کردستان

ماده ۳۷ قرارداد مورد بحث، حاوی هشت بند درباره حفاظت از محیط‌زیست است. بند اول، پیمانکار را مکلف کرده تا برای جلوگیری از آلودگی، مطابق با رویه بین‌المللی محتاطانه صنعت نفت^۳ و نیز قوانین لازم‌الاجرای اقلیم کردستان عمل کند. رویه بین‌المللی صنعت نفت، رویه‌ای است که هر فرد متعارف و معقولی که عملیات نفتی انجام می‌دهد بدان‌ها مبادرت می‌ورزد و می‌بایست در محیط‌های مشابه نیز آن رویه‌ها را رعایت کند. این تکلیف باعث می‌شود پیمانکار از مرغوب‌ترین و بهترین تجهیزات در اجرای قرارداد استفاده نماید که این امر به کاهش آلودگی منطقه قراردادی خواهد انجامید (خالدی و جلالی، ۱۳۹۹: ۲۴۳).

بند دوم ماده ۳۷، راجع به تکالیف پیمانکار در زمان رهاکردن بخشی از منطقه قراردادی است. در این بند نیز پیمانکار مکلف به رعایت رویه معقول و محتاطانه صنعت نفت شده است. در واقع، وی مکلف است پیش از رهاکردن قسمتی از منطقه قراردادی اقدامات مربوط به برگرداندن میدان به حالت قبل از عملیات^۴ را انجام دهد؛ از جمله آنکه تأسیسات و تجهیزات نصب‌شده و مواد را بردارد، چاه‌ها را ببندد، اقدامات لازم برای حفظ گونه‌های جانوری و پوشش گیاهی و

1. The Environmental Fund
2. Production sharing contract between the Kurdistan regional government of Iraq and reliance exploration and production DMCC, 2007.
3. Prudent International Petroleum Industry Practice
4. Site Restoration

اکوسیستم‌ها را جملگی براساس رویه معقول بین‌المللی صنعت نفت انجام دهد (Smith, 1993: 463).

پیمانکار نفتی طرف قرارداد با منطقه کردستان، در بند چهارم این قرارداد مکلف به حفظ زمین‌های کشاورزی و نیز توجه به محل ماهی‌گیری در منطقه قراردادی شده است تا آلودگی نفتی به آن‌ها راه نیابد.

بند پنجم ماده مذکور، پیمانکار را ملزم کرده تا ارزیابی آثار زیست‌محیطی^۱ را ظرف شش‌ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن قرارداد انجام داده و آن را به دولت کردستان ارائه کند. امروزه ارزیابی پیامدهای زیست‌محیطی، جزء جدایی‌ناپذیر قراردادهای نفتی است. طی این فرایند، پیامدهای زیست‌محیطی طرح، پیش از اجرای آن بررسی و طی گزارشی به مقامات مربوطه ارائه می‌گردد تا براساس آن در مورد اجرا یا عدم اجرای پروژه تصمیم‌گیری شود. اصل هفدهم اعلامیه ریو نیز به این موضوع اشاره دارد (موسوی و عینی، ۱۳۹۸: ۲۰۴).

پیمانکار در بندهای شش و هفت ماده ۳۷ مکلف به رعایت رویه معقول صنعت نفت درخصوص حفظ پارک‌های ملی و ذخایر طبیعی از آثار نامطلوب عملیات نفتی شده است. دولت نیز در این باره مکلف شده است پیش از لازم‌الاجرا شدن قرارداد، وجود پارک‌ها و ذخایر طبیعی در منطقه قراردادی را به اطلاع پیمانکار برساند و دولت نمی‌تواند بعد از این تاریخ به وجود این ذخایر اشاره کند.

همه مخارج انجام‌شده توسط پیمانکار در راستای این ماده تحت عنوان هزینه‌های نفتی شمرده می‌شود و توسط پیمانکار قابل بازبینی و دریافت است و سرانجام بند نهم ماده ۳۷ این قرارداد، پیمانکار را از آلودگی‌های ایجادشده توسط اشخاص غیرمرتبط و ثالث و همچنین از آلودگی‌های موجود در حین انعقاد قرارداد مبرا نموده است؛ زیرا پیمانکار تنها نسبت به خساراتی مسئولیت دارد که مستقیماً از عملیات نفتی خود به‌وجود آمده باشد.

۲.۲.۱. ۲. عملیات مربوط به برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی از منطقه قراردادی^۲ در قرارداد مشارکت اقلیم کردستان

ماده ۳۸ قرارداد مشارکت در تولید اقلیم کردستان در هفت بند، به مسئله برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی در پایان عملیات پرداخته است. آنچه در منطوق این ماده اهمیت بسزایی یافته

است، ایجاد یک صندوق ذخیره^۱ توسط پیمانکار به منظور جمع‌آوری هزینه‌های عملیات آینده برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی است.

درواقع این صندوق برای اطمینان از وجود بودجه (پول) کافی در پایان عمر میدان نفتی به منظور پرداخت هزینه‌های بازگرداندن میدان به حالت اولیه خود و برچیدن تأسیسات نفتی است که این امر برعهده شرکت بین‌المللی نفتی^۲ (پیمانکار) است (Adedayo, 2011: 16). مبالغ پرداختی توسط پیمانکار (شرکت نفتی بین‌المللی) به صندوق ذخیره ایجادشده، تحت عنوان هزینه‌های نفتی مطابق با شرایط قرارداد یادشده، به وسیله او قابل دریافت است (Amereller & Zamel, 2021).

اگرچه مقررات مربوط به برچیدن تجهیزات و تأسیسات نفتی در کشورهای مختلف دارنده منابع نفت و گاز متفاوت است، اما اغلب آن‌ها زمانی را معین می‌کنند که پیمانکار صندوق ذخیره‌ای ایجاد و شروع به پرداخت به آن صندوق کند. این زمان معمولاً پس از چند سال مشخص از آغاز مرحله بهره‌برداری (تولید) خواهد بود. نحوه محاسبه هزینه‌های مربوط به عملیات برچیدن تأسیسات با دولت میزبان است. معمولاً پیمانکار در هنگام ارائه طرح توسعه میدان، هزینه‌های مربوط به برچیدن تأسیسات نفتی را نیز برآورد می‌کند. در بهترین حالت، از نگاه پیمانکار، مسئولیت وی در قبال عملیات برچیدن و جمع‌آوری تجهیزات نفتی، محدود به میزان وجوهی است که به صندوق واریز می‌کند؛ اما این امر اغلب در قراردادهای منعقد در خاورمیانه صدق نمی‌کند. ضروری است پیمانکار بر هزینه‌کرد این صندوق در انجام عملیات برچیدن، نظارت دقیق داشته باشد تا اطمینان یابد که در پایان قرارداد، تمامی عواید آن صرف عملیات پیش‌گفته شده است. در آینده ممکن است کشورهای صاحب نفت و گاز در خاورمیانه به منظور تشویق شرکت‌های نفتی برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های جدید نفتی، تخفیف‌های مالیاتی را بر تمام یا بخشی از هزینه‌های برچیدن اعمال کنند (Gilbert et al., 2017: 3-4).

در قرارداد مشارکت در تولید اقلیم کردستان عراق، پیمانکار می‌تواند این صندوق را در هر زمان در طول ده سال پایانی دوره عملیات تولید ایجاد کند و اگر دولت اقلیم کردستان موافقت نماید، پیمانکار می‌تواند طی دوره طولانی‌تری اقدام به انجام این امر کند. پیمانکار می‌بایست به‌طور منظم براساس برآورد هزینه‌های لازم برای عملیات برچیدن و هزینه‌های بازگرداندن میدان به حالت اولیه خود مطابق با رویه معقول بین‌المللی صنعت نفت وجوهی را به این صندوق پرداخت کند که این وجوه تحت عنوان هزینه‌های نفتی مطابق با مفاد مواد ۱ و ۲۵ آن قرارداد، توسط پیمانکار قابل بازبایی خواهد بود.

1. Decommissioning Reserve Fund
2. International Oil Company (IOC)

چنانچه در پایان دوره عملیات تولید، دولت، عملیات تولید در منطقه را خود برعهده بگیرد، آنگاه مسئول عملیات آینده برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی نیز خود دولت خواهد بود. اگر عواید صندوق برای پوشش تمام هزینه‌های برچیدن کافی نباشد، باقی هزینه‌ها می‌بایست توسط پیمانکار تأمین گردد؛ زیرا در قراردادهای خاورمیانه تعهد پیمانکار همان‌طور که بیان شد، محدود به وجوه صندوق نیست. باقی وجوه تأمین‌شده توسط پیمانکار، در فرض کافی نبودن درآمدهای صندوق، قابل‌بازیابی توسط پیمانکار یا حتی هرکدام از نهادهای وابسته به اوست که ممکن است در هر منطقه دیگری از اقلیم کردستان و حتی موضوع قرارداد دیگری باشد که تحت سیطره قانون نفت‌وگاز اقلیم کردستان است. درحقیقت، این نوآوری جالب‌توجه در قرارداد مشارکت در تولید منطقه کردستان عراق ایجاد شده است که باز یافت هزینه‌های صندوق ذخیره عملیات آینده برچیدن تأسیسات نفتی، ممکن است توسط شخصی غیر از پیمانکار بازیابی گردد. البته آن ثالث، چندان هم بی‌ارتباط با پیمانکار نفتی مربوطه نیست و یکی از نهادهای وابسته آن شرکت بین‌المللی است؛ هرچند در منطقه‌ای دیگر و تحت قراردادی دیگر مشغول فعالیت در این زمینه باشد. در فرض عکس که وجوه صندوق از هزینه‌های موردنیاز برای عملیات برچیدن تجاوز کند، مازاد وجوه طبق صراحت مفاد قرارداد متعلق به دولت خواهد بود.

در این قرارداد، شرکت بین‌المللی نفتی مکلف است طرحی تفصیلی را به‌منظور انجام عملیات برچیدن و اعاده وضعیت میدان به حالت سابق به تصویب کمیته مدیریت برساند. این طرح می‌بایست حداکثر تا ۲۴ ماه پیش از تاریخ برآورده‌شده توسط پیمانکار برای تولید تجاری از منطقه قراردادی، ارائه گردد. این کمیته باید ظرف نود روز دیدگاه‌های خود را درباره طرح مذکور اعلام کند. تکمیل عملیات برچیدن در همه جهات باید مطابق با طرح مصوب کمیته مدیریت^۱ باشد. و این طرح باید همه تعهدات پیمانکار را درباره اجرای عملیات برچیدن در منطقه قراردادی برآورد کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. کمیته مدیریت، کمیته‌ای است متشکل از اعضای کارفرما (دولت میزبان) و شرکت طرف قرارداد که به‌موجب ماده ۸ قرارداد مشارکت در تولید اقلیم کردستان عراق، ظرف سی روز از تاریخ لازم‌الاجرا شدن قرارداد تأسیس می‌گردد و عهده‌دار همه امور مرتبط با عملیات اجرایی و برنامه‌های کاری، از جمله تصمیم‌گیری درباره بودجه و برنامه‌های کاری، گزارش‌های فعالیت‌های شرکت، هزینه‌های نفتی، بودجه و برنامه توسعه است.

۲.۲. محیط‌زیست در قوانین و قراردادهای نفتی فراساحلی چین

۲.۲.۱. محیط‌زیست در قوانین فراساحلی چین

با توجه به خطرات زیست‌محیطی مرتبط با توسعه نفت‌وگاز فراساحلی^۱، ملاحظات زیست‌محیطی همواره در اولویت قوانین و مقررات نفتی فراساحلی قرار داشته است. آلودگی‌های زیست‌محیطی ناشی از فعالیت‌های دریایی و آلودگی‌های ناشی از فعالیت‌های انجام‌شده در بستر دریا شامل گل حفاری، برش‌های حفاری، تولید زباله‌های شیمیایی و... است. در اوایل سال ۱۹۸۳، کشور چین، مقررات مربوط به حفاظت از محیط‌زیست در اکتشاف و بهره‌برداری از نفت فراساحلی را تصویب کرد^۲ که اولین مقررات ویژه درباره محیط‌زیست (دریایی) چین بود. مقررات ۱۹۸۳ در راستای قانون ۱۹۸۲ حفاظت از محیط‌زیست دریایی^۳ که شامل فصلی در مورد جلوگیری از آلودگی ناشی از فعالیت‌های نفتی دریایی است، به تصویب رسید. این قانون در دسامبر ۱۹۹۹ به‌نحو اساسی اصلاح گردید. به‌موجب ماده ۵۱ این قانون، پسماندهای روغنی و مخلوط‌های نفتی از کشتی‌ها و سکوهای حفاری نفت دریایی و سکوهای استخراج نفت، تنها پس از تصفیه مناسب و با رعایت استانداردهای تخلیه می‌توانند تخلیه شوند؛ اما روغن‌های باقی‌مانده یا پسماند نباید در دریا تخلیه گردد. طبق مواد ۵۲، ۵۳ و ۵۴ نباید زباله‌های صنعتی نفتی را در دریا تخلیه کرد و نفت‌وگاز باید به‌طور کامل در طول آزمایش چاه‌های دریایی سوزانده شوند. همچنین می‌بایست طرح‌های اضطراری برای نشت نفت تهیه گردد (Keyuan, 2004: 352).

مقررات ۱۹۸۳ به جزئیات بیشتر مقررات MEPL پرداخته است. الزامات زیست‌محیطی مهمی در این مقررات وجود دارد که باید بر همه فعالیت‌های نفتی دریایی اعمال گردد. نخست آنکه، هر شرکت نفتی مکلف است: ۱. گزارش ارزیابی آثار زیست‌محیطی شامل نام، موقعیت جغرافیایی و اندازه میدان نفتی را تهیه کند؛ ۲. محیط طبیعی و وضعیت منابع طبیعی موجود در ناحیه دریایی میدان نفتی را بررسی کند؛ ۳. انواع، مقدار و روش‌های دفع پسماندهایی را که باید در حین بهره‌برداری نفت تخلیه شوند، مورد بررسی قرار دهد؛ ۴. نسبت به ارزیابی آثار زیست‌محیطی بهره‌برداری نفت بر منابع طبیعی و دریایی در دریاها، اطراف، ماهی‌گیری، دریانوردی و سایر فعالیت‌های فراساحلی اقدام کند و اقدامات پیشنهادی حفاظت از محیط‌زیست برای جلوگیری یا کاهش آثار نامطلوب مختلف را ارائه کند؛ ۵. تأثیرات گریزناپذیر، درجه و علل آن‌ها را ارزیابی کند؛ ۶. اقدامات لازم برای جلوگیری از حوادث جدی و آلودگی نفتی را انجام دهد. به‌منظور کمک به پیمانکاران فراساحلی در تهیه بهتر چنین گزارش‌هایی از ارزیابی آثار

1. Offshore

2. Regulations of the people's republic of China concerning environmental protection in offshore oil exploration and exploitation, December 29, 1983.

3. Law of Marine Environmental Protection (MEPL)

زیست‌محیطی، اداره دولتی اقیانوسی^۱، رویه‌های مربوط به مدیریت ارزیابی این آثار طرح‌های توسعه نفت فراساحلی را در تاریخ ۱۷ می ۲۰۰۲ صادر کرد. شرکت نفتی، بعد از تهیه طرح کلی توسعه منطقه دریایی، می‌بایست این طرح کلی را برای بررسی به اداره دولتی اقیانوسی ارسال کند و مطابق با الزامات ارائه‌شده توسط این نهاد، مورد تجدیدنظر قرار دهد. طرح بازنگری‌شده، پس از تصویب، مبنای کار بر روی ارزیابی آثار زیست‌محیطی برای تهیه گزارش نهایی قرار می‌گیرد. دومین الزام زیست‌محیطی مهم آن است که شرکت نفتی پیمانکار باید توانایی لازم را در بروز واکنش اضطراری و توسعه طرح‌های اضطراری داشته باشد. در صورت بروز آلودگی‌هایی مانند نشت نفت، می‌بایست اقدامات سریعی برای کنترل، کاهش و رفع آلودگی انجام شود. هرگونه حادثه جدی می‌بایست بی‌درنگ به مراجع صلاحیت‌دار که به بررسی این‌گونه حوادث می‌پردازند، گزارش شود (Keyuan, 2004: 353).

سومین الزام مهم زیست‌محیطی درباره سکوها نفتی است. این سکوها اعم از ثابت یا متحرک، باید به وسایل ضدآلودگی از جمله جداکننده‌های نفت و آب، دستگاه‌های نظارت بر تخلیه روغن، تجهیزات کاهش زباله، تسهیلات بازیافت روغن‌های باقی‌مانده و پسماند و تجهیزات تصفیه آب روغنی مجهز باشند. این تجهیزات می‌بایست توسط آژانس بازرسی کشتی چین تأیید شود. آب روغنی تصفیه‌نشده نباید به دریا ریخته شود و آب تصفیه‌شده برای تخلیه می‌بایست مطابق با ضوابط تخلیه دولتی باشد. همچنین در استفاده از دینامیت یا انجام سایر عملیات زیان‌آور برای منابع شیلات باید اقدامات مؤثری انجام و استفاده از مواد پراکنده شیمیایی کنترل گردد. پیمانکار می‌بایست یک دفترچه ضدآلودگی^۲ داشته باشد و این اقدامات را به‌طور دقیق در آن ثبت و در مواعد مقرر به مراجع صلاحیت‌دار ارائه کند. در نهایت، پیمانکار مکلف است بیمه یا سایر ضمانت‌های مالی درباره مسئولیت‌های مدنی در قبال خسارت‌های ناشی از آلودگی را ارائه کرده و هر شرکتی که قوانین و مقررات چین را نقض کند، باید خسارت ناشی از آلودگی را در بازه مقرر توسط مقامات صلاحیت‌دار چین جبران کرده و هزینه‌های پاکسازی و جبران خسارات وارده به دولت را بپردازد (Keyuan, 2004: 354).

۲.۲.۲. محیط‌زیست در قرارداد ملی مشارکت نفتی فراساحلی چین

چین قراردادهای متعدد نفتی با پیمانکاران مختلف منعقد کرده است. قرارداد مشارکت فوق انتشار یافته که برای نمونه شرح مختصر آن خواهد آمد.

1. The State Oceanic Administration (SOA)
2. Antipollution Book

در قرارداد ملی مشارکت نفتی فراساحلی چین^۱، پیمانکار به شدت ملزم به رعایت قوانین، مقررات و حتی دستورهای صادره مربوط به حفاظت، ایمنی و محیط‌زیست از سوی مقامات صلاحیت‌دار دولت چین است. شرکت نفتی ملزم است حداکثر تلاش خود را برای جلوگیری از آلودگی و آسیب به جو، اقیانوس‌ها، رودخانه‌ها، بنادر، دریاچه‌ها و زمین انجام دهد. همچنین مکلف است ایمنی و سلامت کارکنان را تضمین کند.

افزون بر تکلیف بر انجام اقدامات پیشگیرانه، پیمانکار طرف قرارداد فراساحلی نفتی با دولت چین، می‌بایست تمام تلاش خود را برای پاک کردن سریع هرگونه آلودگی ناشی از اجرای عملیات نفتی و کاستن پیامدهای آن به کار گیرد. نکته درخور توجه آن است که زبان‌های اقتصادی ناشی از هرگونه آلودگی به حساب مشترک دولت چین و پیمانکار منظور خواهد شد و این دولت، خود را نیز مسئول آلودگی‌های ایجادشده می‌داند تا با درج چنین ضمانت‌اجرائی، در پی حفاظت بیشتر و با حساسیت بالاتری از محیط‌زیست منطقه قرارداد خود برآید.

هنگامی که مقامات صلاحیت‌دار دولت چین، شخصی را به منظور بازرسی حفاظت از محیط‌زیست و ایمنی در محدوده عملیات نفتی طبق قوانین و فرمان‌ها می‌گمارند، پیمانکار می‌بایست تمامی امکانات لازم را برای تسهیل کار بازرسان در اختیار آنان قرار دهد.

۳.۲. محیط‌زیست در قوانین و قراردادهای نفتی تانزانیا

۳.۲.۱. الزامات زیست‌محیطی در قوانین تانزانیا

سیاست‌ها و قوانین مرتبط با حفاظت از محیط‌زیست و بهداشت در صنعت نفت‌وگاز کشور تانزانیا شامل بهره‌برداری، استخراج و حمل‌ونقل منابع نفت‌وگاز مربوط به قانون مدیریت محیط‌زیست^۲ ۲۰۰۴، قانون بهداشت و ایمنی شغلی^۳ ۲۰۰۳، قانون بیمه^۴ ۲۰۰۹ و قانون نیروی آتش‌نشانی و نجات^۵ ۲۰۰۷ است. قانون مدیریت محیط‌زیست مقرر کرده است که ارزیابی آثار زیست‌محیطی باید نسبت به همه طرح‌های مربوط به اکتشاف و توسعه نفت‌وگاز انجام شود. این ارزیابی به دلیل آثار زیست‌محیطی احتمالی این فعالیت‌ها و برای اطمینان از اینکه این تأثیرات نامطلوب به وسیله اعمال رویه‌های مناسب مربوط به انجام عملیات استخراج نفت‌وگاز، ساخت خطوط لوله و

1. China national offshore oil corporation and primeline energy China limited primeline petroleum corporation, 15 June 2012.

2. The Environmental Management Act (EMA)

3. Occupational Health and Safety Act (OHSA)

4. Insurance Act

5. Fire and Rescue Force Act

نفت‌وگاز فراساحلی و خشکی، جداسازی، پردازش، جابه‌جایی و ذخیره‌سازی تجهیزات نفت‌وگاز، کاهش خواهد یافت، الزامی است (Bishoge et al., 2018: 11).

سیاست ملی محیط‌زیست ۱۹۹۷ تانزانیا، یک سیاست مشخص دولتی درباره تمام مسائل زیست‌محیطی، از جمله نگرانی‌های مربوط به انرژی بود. تأکید این سیاست بر تضمین عملکرد جامع و مدیریت مناسب محیط‌زیست قرار داشت که شامل دغدغه‌های زیست‌محیطی فعالیت‌های اقتصادی از جمله استخراج معادن، اکتشاف نفت‌وگاز و تولید آن منابع است. خط‌مشی یادشده ایجاب می‌کند که این عملیات به‌گونه‌ای انجام شوند که به‌طور مؤثر تهدیدهای زیست‌محیطی را به حداقل ممکن برسانند. این سیاست، همچنین بر دفع درست و غیرسمی زباله‌های خطرناک و تخلیه‌های تولیدی توسط نفت‌وگاز تأکید می‌کند. این موارد شامل اقدامات پیوسته و تعهد به شروع ارزیابی آثار زیست‌محیطی در طول برنامه‌ریزی اجرای پروژه‌های آتی نفتی است. همچنین دربرگیرنده اصول اقتصادی است که انگیزه‌ای برای اعمال مدیریت زیست‌محیطی شایسته بر منابع طبیعی است؛ اصولی همچون لزوم پرداخت توسط آلوده‌کننده (Bishoge et al., 2018: 11).

آژانس توسعه نفت تانزانیا^۲ که نهادی است دولتی و زیرنظر وزارت انرژی، پس از کشف ذخایر گاز در سونگو در منطقه لندی، مسئولیت تأیید و ارزیابی منطقه گازی را برعهده گرفت و یکی از وظایف آن ارتقای سطح کیفی امنیتی در حفاظت از محیط‌زیست بود (Bishoge et al., 2018: 74).

۲.۳.۲. قرارداد مشارکت در تولید دولت تانزانیا و شرکت با مسئولیت محدود انرژی

پان آفریقایی تانزانیا

یکی از قراردادهای نفتی که دولت تانزانیا با یک شرکت بین‌المللی نفتی منعقد کرده است، در قالب مشارکت^۳ در تولید است که برای نمونه در این قسمت به اختصار مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این قرارداد، شرکت پان آفریقایی تانزانیا (پیمانکار)، مکلف است از کلیه قوانین این کشور و همچنین از رویه معقول صنعت نفت برای حفظ محیط‌زیست و آلودگی زمین، دریا و دریاچه‌های منطقه قراردادی پیروی کند. این شرکت، همچنین می‌بایست به‌عنوان پیمانکار، عملیات نفتی

1. Polluter Pays

2. Tanzania's Petroleum Development Agency (TPDC)

3. The government of the United republic of Tanzania, Tanzania petroleum development corporation and panafrican energy Tanzania limited, production sharing agreement relating to the songo songo gas field, Darren Es salaam, Tanzania, October 2001.

خود را به گونه‌ای انجام دهد که با معیارهای مدیریت زیست‌محیطی ISO/14000 و اصلاحات آن منطبق باشد.

چنانچه اقدامات پیمانکار به آلودگی یا آسیب به محیط‌زیست یا حیات دریایی بینجامد، مکلف است همه اقدامات لازم را برای رفع خرابی‌ها و آثار برجای مانده از آن انجام دهد. اگر آلودگی یا آسیب به محیط‌زیست منطقه قراردادی ناشی از سهل‌انگاری فاحش یا سوءرفتار عمدی پیمانکار باشد، هزینه‌های صرف‌شده برای جبران این آسیب‌ها، به پیمانکار مسترد نخواهد شد. یکی از علل این امر، مسئولیت اجتماعی شرکت‌های بین‌المللی نفتی است. «یک بنگاه اقتصادی به‌عنوان عضوی از جامعه باید براساس اخلاق و تعهدات قانونی خود عمل کرده و هرگونه تأثیر منفی ناشی از اقدامات خود را بر محیط‌زیست، جامعه و بهداشت انسان‌ها کاهش دهد» (امین‌زاده و بهنایی، ۱۳۹۸: ۱۶۲).

در سال ۱۹۷۴، کمیسیون ملل متحد درباره شرکت‌های فراملی، نسبت به کاهش قدرت بی‌حدوحصر و زیان‌آور این شرکت‌ها، با پافشاری‌های کشورهای درحال توسعه، نخستین گام را برداشت و چنین استدلال کرد که شرکت‌های چندملیتی در کنار مزایایی که دارند، دارای معایبی ازجمله برای نیروی کار نیز هستند که ضروری است این آثار با تنظیم ضوابط و مقررات کاهش یابد. این ضوابط امروزه در میثاق جهانی ملل متحد تدوین شده است (امین‌زاده و بهنایی، ۱۳۹۸: ۱۶۲). در قرارداد تانزانیا با شرکت پان‌آفریقایی تانزانیا، این شرکت مکلف شده تا در صورت بروز هرگونه آلودگی یا آسیب به محیط‌زیست، بی‌درنگ به وزارتخانه مربوطه اطلاع دهد و در چنین شرایطی می‌بایست مطابق با رویه‌های معقول صنعت نفت اقدامات محتاطانه و ضروری را انجام دهد و اگر چنین نکرد، مسئول جبران خسارات وارده است. هزینه انجام این اقدامات برعهده پیمانکار است. شرکت پان‌آفریقایی می‌بایست پیش از انجام هرگونه عملیات عمده در منطقه قرارداد، مطالعه ارزیابی آثار زیست‌محیطی ازجمله درباره حفاری اولین چاه در آن منطقه را انجام دهد. هزینه‌های انجام این مطالعات توسط پیمانکار دریافت خواهد شد.

۴.۲ محیط‌زیست در قوانین و قراردادهای نفتی استرالیا

۴.۲.۱ محیط‌زیست در قوانین فراساحلی و خشکی استرالیا

استرالیا از کشورهای مشترک‌المنافع است. از سال ۲۰۰۵ اصلاحات چشمگیری در مقررات فعالیت‌های نفتی در آب‌های مشترک‌المنافع^۱ انجام شده است. جز تخلیه دریا از آلاینده‌ها که همچنان در اختیار وزارت محیط‌زیست استرالیاست، مدیریت روزانه درحال حاضر در دست دو نهاد

مشترک‌المنافع NOPSEMA¹ و NOPTA² است. به نهاد NOPSEM، مسئولیت‌های قانونی شامل سلامت، ایمنی شغلی، یکپارچگی ساختاری تأسیسات، چاه‌ها یا تجهیزات مرتبط و مدیریت زیست‌محیطی تحت اصلاحیه قانون ذخیره‌سازی نفت‌وگاز گلخانه‌ای مصوب ۲۰۱۱ اعطا شد. NOPTA هم مسئول مدیریت منابع و ارائه مشاوره به مقامات مشترک است. مقررات نفت فراساحلی ۲۰۰۵ مورد ادغام و بازنگری قرار گرفت. این بازنگری در آوریل ۲۰۱۱ تکمیل شد و به مقررات ذخیره‌سازی نفت‌وگاز گلخانه‌ای فراساحلی (محیط‌زیست) مصوب ۲۰۰۹ و مقررات ذخیره‌سازی نفت‌وگاز گلخانه‌ای فراساحلی (ایمنی) مصوب ۲۰۰۹ و مقررات نفت‌وگاز گلخانه‌ای فراساحلی (مدیریت منابع) مصوب ۲۰۱۱ انجامید (Chandler et al., 2017: 15). البته این قانون در سال ۲۰۱۳ دیگر بار مورد اصلاحات محدودی قرار گرفت.

NOPTA مسئول بررسی و تأیید طرح‌های توسعه میادین نفتی فراساحلی است. NOPSEMA نیز مسئول سایر طرح‌ها و رعایت ضوابط ایمنی است. تا زمانی که طرح‌های توسعه به تأیید NOPSEMA نرسد و این نهاد پیشنهاد انجام عملیات در پروژه فراساحلی را نپذیرد، پیمانکار نمی‌تواند طرح‌های زیست‌محیطی خود را ارائه کند. همه طرح‌های پیشنهادی پیمانکار درباره عملیات آتی برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی می‌بایست دارای ملاحظات ایمنی و زیست‌محیطی قابل‌قبولی باشد و سایر بهره‌برداران از دریا را در معرض خطر قرار ندهد و همچنین هزینه‌ها و تعهدات باقی‌مانده برای جامعه (هزینه‌ها و تعهدات زیست‌محیطی) را به حداقل برساند. طرح برچیدن تأسیسات نفتی می‌بایست دارای رویکردی زیست‌محیطی باشد که نتایج حاصل از آن دربرگیرنده کاهش آثار زیست‌محیطی و خطرات آن باشد. مطابق با مقررات زیست‌محیطی فراساحلی ۲۰۰۹، این طرح می‌بایست نشانه این امر باشد که آثار و خطرات زیست‌محیطی فعالیت‌های نفتی در سطح قابل‌قبولی است؛ به‌ویژه در جایی که صخره‌های مرجانی قابل‌توجهی در زیرساخت‌های نفتی ایجاد شده است و یا گونه‌های مهم زیست‌محیطی ساکن هستند؛ برای مثال، کشف یک گونه مرجانی در حال انقراض در آب‌های عمیق دریای شمال در دهه ۱۹۹۰، باعث طرح مسائل اخلاقی و قانونی درباره حفاظت از چنین گونه‌هایی در طول فرایند برچیدن تأسیسات نفتی گردید (Chandler et al., 2017: 15).

-
1. The National offshore Petroleum Safety and Environmental Management Authority (NOPSEMA)
 2. National offshore Petroleum Titles Administrator (NOPTA)
 3. Offshore petroleum and greenhouse gas storage Amendment. Act 2011 (OPGSA)

نکته مهم با توجه به اهمیت استفاده از منابع دریایی در استرالیا، آن است که عملیات برچیدن تأسیسات نفتی چگونه به بهترین شکل ممکن انجام شود. رشد جمعیت سبب افزایش تقاضا برای شیلات است و احتمالاً به توسعه طرح‌های بزرگ آبی‌پروری دریایی خواهد انجامید. تقاضا برای انرژی تجدیدپذیر امواج دریا نیز رو به افزایش است. بسیاری از زیرساخت‌های نفت و گاز استرالیا در میان مراکز ماهی‌گیری تجاری و تفریحی واقع شده است. همه این موارد سبب شده تا اهمیت مسئله برچیدن در محیط فراساحلی استرالیا دوچندان شود. از آنجاکه این کشور، صنعت نفت فراساحلی خود را اندکی دیرتر از سایر کشورها توسعه داد، اکنون چالش پیش‌روی آن، همین مسئله عملیات برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی پس از پایان عملیات است. بنابراین، ضروری است نهادهای حاکم، با مطالعه تجربیات سایر کشورها بهترین شیوه‌ها را در انجام این عملیات خطیر برگزینند و در این زمینه سرمایه‌گذاری‌های تحقیقاتی قابل توجهی داشته باشند (Chandler et al., 2017: 15).

افزون بر مقررات نفتی فراساحلی، کشور استرالیا درباره عملیات نفتی که در خشکی^۱ انجام می‌شود نیز الزاماتی وضع کرده است. در مواردی که فعالیت‌های نفتی خشکی ممکن است تأثیرات زیست‌محیطی چشمگیری داشته باشد، ارزیابی جامع‌تر و دقیق‌تری در پرتو قوانین حفاظت از محیط‌زیست ایالتی مربوطه مورد نیاز است. بسته به اهمیت زیست‌محیطی و پیچیدگی پروژه نفتی پیشنهادی، سطوح مختلفی از ارزیابی آثار زیست‌محیطی وجود دارد و حتی ممکن است برخی پروژه‌های نفتی به فرایند مشاوره عمومی نیازمند باشند. فعالیت‌هایی که تأثیر فراوانی بر محیط‌زیست ملی خواهند داشت، افزون بر تأیید زیست‌محیطی ایالتی یا منطقه‌ای، به تأیید قانون محیط‌زیست کشورهای مشترک‌المنافع نیز نیازمند است. این گونه موضوع‌های مهم زیست‌محیطی شامل گونه‌های در معرض انقراض، گونه‌های مهاجر و مناطق با ارزش حفاظتی بالاست (Allnut, 2015).

۲.۴.۲. قرارداد مشارکت در تولید استرالیا

قرارداد مشارکت در تولید استرالیا^۲ درباره ضوابط زیست‌محیطی به دو قسمت عملیات برچیدن تأسیسات و تجهیزات نفتی و محیط‌زیست ایمنی و بهداشت تقسیم می‌شود. در خصوص عملیات برچیدن، پیمانکار ملزم است یک طرح پیشنهادی درباره این عملیات و نیز طرحی راجع به ذخیره‌سازی هزینه‌های مربوط به عملیات برچیدن (همانند مقررات کردستان عراق) را تهیه و به

1. Onshore

2. Production sharing contract for the Joint petroleum development area, contract area_JPDA_11_106.13 April 2013.

مقامات دولت استرالیا ارائه کند. طرح یادشده در صورت لزوم از سوی دولت بازنگری شده و به تصویب نهایی می‌رسد. همچون سایر قراردادهای بررسی‌شده، کلیه هزینه‌های صرف‌شده در راستای انجام عملیات برچیدن، ذیل عنوان هزینه‌های نفتی توسط پیمانکار قابل دریافت خواهد بود. پیش از شروع این عملیات، پیمانکار می‌بایست تضمین (وثیقه‌ای) معادل مجموع ذخایر هزینه‌های برچیدن به دولت میزبان ارائه کند. و هرگونه هزینه تخطی پیمانکار از سپردن وثیقه براساس موافقت‌نامه وثیقه که جدای از قرارداد نفتی به امضای طرفین می‌رسد، به‌منزله نقض این توافق‌نامه خواهد بود.

قسمت بعدی مقررات زیست‌محیطی قرارداد مشارکت در تولید استرالیا شامل بهداشت، ایمنی و محیط‌زیست است. به‌موجب ماده ۵ این قرارداد، پیمانکار مکلف است ظرف سه ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن قرارداد، برنامه‌هایی را برای تأیید به مرجع تعیین‌شده از طرف دولت میزبان ارائه کند که درخصوص این موارد است: ۱. سلامت، ایمنی و رفاه کارکنان در راستای عملیات نفتی یا تحت تأثیر آن عملیات؛ ۲. حفاظت از محیط‌زیست دریایی، جو و جلوگیری از آلودگی و خطراتی که متوجه کارکنان است. این طرح‌ها به‌طور سالیانه بازبینی شده و هرچندگاه برای اطمینان از همخوانی پیوسته آن با رویه معقول صنعت نفت، اصلاح می‌گردند.

پیمانکار می‌بایست نسبت به پاکسازی آلودگی‌های ناشی از عملیات نفتی اقدام کند و هزینه‌های چنین اقداماتی را حتی اگر توسط مقام تعیین‌شده از جانب دولت میزبان داده شده باشد، به دولت پرداخت کند. تمامی هزینه‌های صرف‌شده در بررسی‌های زیست‌محیطی و نیز کلیه هزینه‌های مربوط به مهار یا حذف آلودگی و کنترل و پاکسازی نشت‌های نفتی و همچنین کلیه هزینه‌های ناشی از مسئولیت‌های قانونی که مرتبط با حفظ محیط‌زیست است، به‌علاوه هزینه‌های مربوط به برگرداندن میدان نفتی به حالت اولیه خود، توسط پیمانکار قابل دریافت است.

۳. ویژگی‌های مشترک ضوابط زیست‌محیطی قراردادهای بین‌المللی نفتی

به‌طورکلی، همه قراردادهای نفتی کمابیش به دو ویژگی اساسی در زمینه محیط‌زیست منطقه قراردادی اشاره کرده‌اند: ۱. ارزیابی آثار زیست‌محیطی؛ ۲. ارجاع به معیارهای بین‌المللی. در ادامه، به‌اختصار به هریک اشاره خواهیم کرد.

۳.۱. ارزیابی آثار زیست‌محیطی در صنعت نفت و گاز

ارزیابی آثار زیست‌محیطی، ابتدا توسط امریکا در سال ۱۹۶۹ متعاقب تصویب «قانون سیاست‌های محیط‌زیست»^۱ به کار گرفته شد. پس از آن، آلمان در ۱۹۷۱، سوئد در ۱۹۷۲، انگلستان و کانادا در ۱۹۷۳، فرانسه در ۱۹۷۶ و هلند در ۱۹۸۶، این امر را به‌عنوان یک اصل پذیرفتند و اجرای آن را در قوانین خود الزامی کردند.

از جمله اسناد بین‌المللی الزام‌آور در زمینه ارزیابی آثار زیست‌محیطی، کنوانسیون اسپو است که در سال ۱۹۹۱ تشکیل شد و در سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۴ اصلاح گردید. این کنوانسیون به شرایطی می‌پردازد که از اقدام پیشنهادی یک کشور، زیان‌های زیست‌محیطی فرامرزی چشمگیری به محیط‌زیست کشوری دیگر وارد شود. همکاری پیشگیرانه میان دولت‌ها پیش از تحقق چنین زیان‌هایی، هدف اصلی کنوانسیون اسپو^۲ است (سالاری، ۱۳۹۹: ۱۳۳۷).

در ایران به‌موجب مصوبه شورای عالی حفاظت از محیط‌زیست مورخ ۱۳۹۰/۷/۲۰، درباره تعیین طرح‌های مشمول انجام مطالعات ارزیابی زیست‌محیطی، پیشنهاددهنده طرح مکلف است مرحله آماده‌سازی و اقدامات زیربنایی را که به تخریب محیط‌زیست می‌انجامد، به‌صورت فهرست‌وار در گزارش ارزیابی خود قید کند که شامل: برداشت پوشش گیاهی، تغییر زهکشی، حفاری و انفجار، احداث جاده و تأسیسات عمومی و خدماتی، ضایعات و زباله و... است.

اهمیت مسئله ارزیابی آثار زیست‌محیطی را در میان آرای بین‌المللی نیز می‌توان جست‌وجو کرد؛ برای مثال، در قضیه سان‌خوآن که میان دولت‌های آرژانتین و کاستاریکا در دیوان بین‌المللی دادگستری مطرح بود، دولت‌های مذکور به اقدامات یکدیگر، شامل احداث جاده و لایروبی رود، اعتراض داشتند. دیوان در سال ۲۰۱۵ با اعلام نقض تعهد حقوق بین‌الملل عرفی از جانب کاستاریکا از طریق احداث جاده در امتداد این رود بدون ارزیابی آثار زیست‌محیطی لازم، مقرر داشت که قلمرو این رأی هرگونه فعالیت و پروژه‌ای را که مستعد ورود زیان فرامرزی زیست‌محیطی باشد، دربرمی‌گیرد (سالاری، ۱۳۹۹: ۱۳۴۰).

۳.۲. ارجاع به معیارهای بین‌المللی

گنجاندن قواعد زیست‌محیطی در قراردادهای صنعت نفت و گاز تنها به شکل ارجاع به قوانین و مقررات ملی زیست‌محیطی نیست. در کنار مقررات داخلی، ارجاع به معیارهای بین‌المللی این صنعت دارای این فایده است که گاهی چنین معیارهایی در سطحی بالاتر از مقررات ملی هستند و موضوع‌های خاص و جدیدی را که در قوانین ملی پیش‌بینی نشده است، در خود جای داده‌اند.

1. National Environmental Policy Act

2. Espoo convention

نظر به کافی نبودن قوانین زیست‌محیطی داخلی کشورهای در حال توسعه و با توجه به اینکه طرف قراردادهای نفتی غالباً شرکت‌های بزرگ چندملیتی و بیشتر کشورهای توسعه‌یافته هستند، معمولاً دولت‌های میزبان در قراردادهای خود به قوانین ملی بسنده نکرده و به معیارهای بین‌المللی صنعت نیز ارجاع می‌کنند. یکی از روش‌های ارجاع به این معیارها، تصریح به عبارت «روش خوب صنعت» یا «عرف حرفه‌ای» در قراردادهاست. روش خوب صنعت عبارت است از معیارها، رویه‌ها و شیوه‌هایی که انتظار می‌رود هر شخص متعارفی که عملیات نفتی بین‌المللی را انجام می‌دهد، رعایت کند. بنابراین هر شرکت نفتی که به انجام این عملیات به روش خوب صنعت نفت متعهد می‌گردد، می‌بایست حدی از مهارت، احتیاط و دوراندیشی را به کار گیرد که هر شرکت نفتی دیگری در شرایط مشابه به کار می‌گرفت. یکی از معیارهایی که در این روش رایج است، معیار «ای.پی.آی.»^۱ است. همچنان که گذشت، در بیشتر قراردادهای صنعت نفت‌وگاز در کنار ارجاع به مقررات داخلی، ارجاع به معیارهای بین‌المللی نیز وجود دارد. اما کمتر به اولویت‌بندی این مقررات اشاره شده است و معمولاً یکی بر دیگری ارجح نیست؛ برای مثال، در قرارداد امتیازی سال ۲۰۰۱ برزیل، معیارهای بین‌المللی تنها در غیاب قانون ملی قابل ارجاع‌اند و نقش آن‌ها تکمیلی است (شاهمرادی و زین‌الدین، ۱۳۹۴: ۲۲۰-۲۲۱).

نوع دیگر شروط معیار، «رژیم خاص پروژه» است؛ برای مثال، در قرارداد میان دولت آذربایجان و یک کنسرسیوم سرمایه‌گذاری، چنین مقرر شد که پیمانکار، شرکت نفت دولت میزبان و کمیته دولتی بهره‌برداری از منابع طبیعی، به‌نحو مشترک راجع به معیارهای ایمنی و زیست‌محیطی با در نظر گرفتن معیارهای بین‌المللی صنعت نفت و قوانین آذربایجان درباره محیط‌زیست توافق کنند و چنانچه معیارهایی بدون توافق در پروژه اعمال شوند، سرمایه‌گذار می‌تواند به شرط ثبات مندرج در قرارداد متوسل گردد (شاهمرادی و زین‌الدین، ۱۳۹۴: ۲۲۰-۲۲۱).

نتیجه

کشورهای مختلف، صرف‌نظر از موقعیت ژئوپلیتیکی و درجه توسعه‌یافتگی آن‌ها، در اصلاح مقررات زیست‌محیطی مرتبط با فعالیت‌های صنعتی، به‌ویژه عملیات نفت‌وگازی، پیشرفت‌های چشمگیری داشته‌اند. صدور قطعنامه‌های متعدد از ناحیه مجمع عمومی سازمان ملل متحد مبنی بر به رسمیت شناختن حق حاکمیت دولت‌ها بر منابع طبیعی خود، وقوع مصادره و سلب

۱. مؤسسه نفت آمریکا، بزرگ‌ترین انجمن تجاری نفت‌وگاز امریکایی است که نماینده نزدیک به ۶۵۰ شرکت تولیدی، پالایش و توزیعی و بسیاری دیگر از جنبه‌های صنعت نفت است. هدف این انجمن، ایجاد سیاست‌های عمومی مؤثر بر حمایت از یک صنعت قوی و بادوام در حوزه نفت‌وگاز طبیعی است.

مالکیت‌های متعدد در نتیجه تثبیت این حق، تأسیس سازمان‌هایی مانند اوپک که حافظ منافع کشورهای دارنده و صادرکننده نفتی است، سلب ابتکار عمل از شرکت‌های عظیم نفتی در قیمت‌گذاری برای نفت‌وگاز و از بین رفتن انحصارهای نفتی آن‌ها در عملیات بالادستی و پایین‌دستی، ملی شدن این صنایع در کشورهای مختلف، افزایش آگاهی‌ها و دانش و تخصص کشورهای دارنده ذخایر طبیعی نفت‌وگاز نسبت به اهمیت این منابع و...، از جمله مهم‌ترین دلایل تنظیم مقررات کارآمدتر زیست‌محیطی در قراردادهای نفتی کشورهای مختلف است. در همه قوانین و قراردادهای مورد بررسی، نکات و درس‌هایی نهفته است که می‌توان آن‌ها را در بازبینی قوانین موجود یا تدوین قوانین جدید و نیز تنظیم قراردادهای نفتی در کشور خودمان به کار بست.

قرارداد مشارکت در تولید اقلیم کردستان عراق دارای مقررات زیست‌محیطی جامع‌تر و همه‌جانبه‌تری است. افزون‌بر درج مقررات جداگانه مربوط به حفاظت از محیط‌زیست در این قرارداد، مقررات پراکنده‌ای نیز در سراسر آن به لزوم حفظ محیط‌زیست پرداخته است. لزوم رعایت رویه معقول صنعت نفت در عملیات و نیز در زمان استرداد حتی بخشی از ناحیه قراردادی، انجام اقدامات فوری در شرایط اضطراری، تعامل با کمیته مشترک مدیریت تشکیل به صندوق محیط‌زیست و پرداخت به آن برای تأمین هزینه‌های حفاظت از محیط‌زیست توسط پیمانکار، رعایت ضوابط ویژه درباره ساخت خطوط لوله انتقال و درج مقررات مربوط به مرحله برچیدن تأسیسات نفتی به‌نحو مبسوط و گسترده از نوآوری‌های ستایش‌برانگیز این قرارداد است. قرارداد مشارکت فراساحلی چین، با درج مقرراتی مانند بار نمودن زیان‌های زیست‌محیطی به حساب مشترک دولت چین و پیمانکار، اهمیت خود به مسئله محیط‌زیست منطقه قراردادی را در بالاترین حد خود نشان داده است. قانون ۱۹۸۳ چین در حفاظت از محیط‌زیست فراساحلی این کشور با وجود آنکه از اولین مقررات این کشور در زمینه محیط‌زیست منطقه عملیات نفتی است، نوآوری‌های جالبی همچون الزام پیمانکار به داشتن دفترچه ضدآلودگی و ثبت و ضبط دقیق اقدامات مؤثر خود در جهت حفظ محیط‌زیست و اطلاع آن به مراجع صلاحیت‌دار دولت چین، الزام انجام واکنش‌های اضطراری در مواقع بحرانی و نیز اقدامات لازم برای جلوگیری از آلودگی‌های نفتی ناشی از تصادفات کشتی‌ها را در خود جای داده است. کشور تانزانیا در قرارداد مشارکت خود، شرکت نفتی طرف قرارداد را ملزم به رعایت معیارهای مدیریت زیست‌محیطی و اصلاحات آن نموده که این موضوع نقطه قوت این قرارداد است. در قاره اقیانوسیه، کشور استرالیا از مقررات مجزایی درباره عملیات نفتی فراساحلی و خشکی برخوردار است و هریک الزامات ویژه خود را درخصوص حفظ محیط‌زیست منطقه دارا هستند. در فراساحل (دریا)، دو مقام مجزا مسئولیت بررسی طرح‌های توسعه میادین فراساحلی و رعایت ضوابط ایمنی را برعهده دارند که این تفکیک وظایف، به افزایش کیفیت اعمال آن‌ها کمک می‌کند. در خشکی نیز فعالیت‌هایی که

انجام آن‌ها تأثیر بسزایی بر محیط‌زیست ملی دارند، افزون‌بر لزوم تأیید ایالتی و منطقه‌ای، به تأیید قانون محیط‌زیست کشورهای مشترک‌المنافع هم نیازمند است. نکته شایان ذکر در قرارداد مشارکت این کشور درباره عملیات برچیدن تأسیسات نفتی، آن است که دولت استرالیا، پیمانکار نفتی طرف قرارداد را ملزم به سپردن وثیقه‌ای معادل مجموع هزینه‌های ذخیره‌شده در صندوق مربوطه می‌کند و در این‌باره قراردادی مستقل با پیمانکار منعقد می‌نماید. وقتی همه کشورهای نفت‌خیز دنیا به‌نحوی که گذشت، از محیط‌زیست خود در عملیات نفتی حفاظت تام کنند، شرکت‌های بین‌المللی نفتی چاره‌ای جز کنار آمدن با مقررات سخت‌گیرانه زیست‌محیطی و توجه به این امر نخواهند داشت.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را شامل پرهیز از دزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

قدردانی

از جناب آقای دکتر سید فضل‌الله موسوی به خاطر بازبینی دقیق مقاله و ارائه نظرات ارزشمند ایشان، کمال تشکر و امتنان را دارم.

منابع

اسفندیاری‌خالدی، عباس؛ جلالی، محمود (۱۳۹۹). «ملاحظات زیست‌محیطی در قراردادهای نفتی». *مطالعات حقوق انرژی*، دوره ششم، شماره ۲، ص ۲۴۶-۲۳۱.

<https://doi.org/10.22059/jrels.2021.288470.304>

امین‌زاده، الهام؛ بهنیا، بهنام (۱۳۹۸). «الزامات حقوقی امنیت انرژی با تأکید بر مخاطرات زیست‌محیطی در صنعت نفت و گاز». *فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، دوره نهم، شماره ۳۰، ص ۱۷۳-۱۵۷. در:

https://sspp.iranjournals.ir/article_36000.html (۲ آبان ۱۴۰۲)

سالاری، اسماء (۱۳۹۹). «ارزیابی اثرات زیست‌محیطی فرامرزی در حقوق بین‌الملل». *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی*، دوره ۵۰، شماره ۴، ص ۱۳۵۵-۱۳۳۱.

<https://doi.org/10.22059/jplsq.2020.299162.2355>

شاه‌مرادی، عصمت؛ زین‌الدین، سیدمصطفی (۱۳۹۴). «بررسی تطبیقی ملاحظات زیست‌محیطی در قراردادهای بین‌المللی نفت». *مطالعات حقوق انرژی*، شماره ۲، ص ۲۳۵-۲۱۷.

<https://doi.org/10.22059/jrels.2015.57211>

شیروی، عبدالحسین (۱۳۹۷). *حقوق نفت و گاز*. چاپ چهارم، تهران، انتشارات میزان. موسوی، سیدفضل‌الله (۱۳۹۱). *سیر تحولات منابع حقوق بین‌الملل محیط‌زیست*. چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان.

<https://doi.org/10.22059/jrels.2021.288470.304>

موسوی، سیدفضل‌الله؛ میرمحمدی، معصومه‌سادات (۱۳۹۲). «تغییرات جوی: تهدیدی علیه صلح و امنیت بین‌المللی». *مجله حقوق بین‌المللی*، شماره ۴۹، ص ۱۹۴-۱۶۷. (۴ آبان ۱۴۰۲) در:

<https://www.sid.ir/paper/261597/fa>

موسوی، سیدفضل‌الله؛ عینی، مجتبی (۱۳۹۸). «رویکردی نو در تحلیل حقوقی شروط زیست‌محیطی قراردادهای نفتی». *مطالعات حقوق انرژی*، دوره پنجم، شماره ۱، ص ۲۲۱-۱۹۵.

<https://doi.org/10.22059/jrels.2019.252908.188>

References

- Adedayo, A. (2011). "Environmental Risk and Decommissioning of offshore oil platforms in Nigeria". *NIALS Journal of Environmental Law*, P. 321. <http://nials-nigeria.org/pub/ELJOriginal.pdf> (23 August 2023).
- Aminzadeh, Elham; Behniai, Behnam (2019). "Legal Requirements for Energy Security with an Emphasis on Environmental Risks in the Oil and Gas Industry". *Scientific Quarterly Journal of Strategic Studies in Public Policy*, 9(30), pp. 157-173. (24 October 2023) https://sspp.iranjournals.ir/article_36000.html [in Persian]
- Amereller, F; Zamel, D. "The oil and gas Law Review: *Iraq Kurdistan. Law Review*. Available at: www.thelawreview.co.uk (18 October 2023).
- Allnut, L. Unconventional oil & gas. "Rules and regulations: *navigation the governance maze*". Available at: www.nortonrosefulbright.com (25 October 2023).
- Bishoge, O; Zhang, L; Mushi, G; Laparan Suntu, Sh. (2018). "The Overview of The Legal and institutional framework oil

- and Natural gas sector in Tanzania- A review”. *Journal of Applied and Advanced Research*. 3(1). pp. 8-17.
<https://doi.org/10.21839/jaar.2018.v3i1.127>
- Chandler, J; White, D; Techera, E; Gourvenec, S; Draper, S. (2017). “Engineering and Legal considerations for decommissioning of offshore oil and gas infrastructure in Australia”. *Ocean Engineering*. 131. pp. 1-24.
<https://doi.org/10.1016/j.oceaneng.2016.12.030>
- “China national offshore oil corporation and primeline energy China limited primline petroleum corporation,” 15 June 2012.
<https://www.resourcecontracts.org/contract/ocds-591adf-6266688800/download/word> (23 August 2023).
- Esfandiari khaledi, Abbas; Jalali, Mahmoud (2020). “Environmental Considerations in Oil Contracts”. *Energy law journal*, 6(2), pp. 231-236.
<https://doi.org/10.22059/jrels.2021.288470.304> [in Persian]
- Gilbert, S; Severona, A; Devine, R. (2017). “Decommissioning in the Middle East opportunities and challenges”. *Computer science*. pp. 1-17.
<https://www.rvagroup.org/2020/06/decommissioning-in-the-middle-east-market-challenges-and-opportunities/> (23 August 2023).
- Keyana, Z. (2010). “China’s Governance Over Offshore oil and gas Development and Management”. *Ocean Development & International Law*. 35 (4). pp. 339-364.
<https://doi.org/10.1080/00908320490508895>
- Mousavi, Fazollah (2012). *The Evolution of Sources of International Environmental Law*. mizan publications.
<https://doi.org/10.22059/jrels.2021.288470.304>[in Persian].
- Mousavi, Fazollah; Eyni, Mojtaba (2019). “A New Approach to the Legal Analysis of Environmental Clauses in Oil Contracts”. *Energy law journal*, 5(1), pp. 195-221.
<https://doi.org/10.22059/jrels.2019.252908.188>[in Persian]
- Mousavi, Fazollah; Mirmohammadi, Masoumeh (2013). “Climate Change: A Threat to International Peace and Security”. *International Law Journal*, (49), pp. 167-194.

- <https://www.sid.ir/paper/261597/fa> (26 October 2023), [in Persian]
- “Offshore petroleum and greenhouse gas storage Amendment”. Act 2011 (OPGGSA).
https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Bills_Legislation/Bills_Search_Results/Result?bId=r7149 (25 October 2023).
- “Production sharing contract between the Kurdistan regional government of Iraq and reliance exploration and production DMCC”, 2007.
<https://rilstaticasset.akamaized.net/sites/default/files/2023-02/PR08112007.pdf> (20 September 2023).
- “Production sharing contract for the Joint petroleum development area”, contract area JPDA_11_106.13 April 2013. https://www.mlaanz.org/uploads/1/1/7/5/117539465/2.6.4_mauricethompson.pdf (20 September 2023).
- “Regulations of the people's republic of China concerning environmental protection in offshore oil exploration and exploitation,” December 29, 1983.
<http://www.asianlii.org/cn/legis/cen/laws/rcepiooeae936> (18 October 2023).
- Salari, Asma (2020). “Transboundary Environmental Impact Assessment in International Law”. *Quarterly Journal of Public Law Studies*, 50(4), PP. 1331-1355.
<https://doi.org/10.22059/jplsq.2020.299162.2355>[in Persian].
- Shahmoradi, Esmat; Zeinoddin, Mostafa (2015). “Comparative Study of Environmental Considerations in International Oil Contracts”. *Energy law journal*, (2), pp. 217-235.
<https://doi.org/10.22059/jrels.2015.57211>[in Persian].
- Shiravi, Abdolhossein (2018). *oil and gas law*. mizan publications. [in Persian].
- Smith, E; Dzienkowski, J; Anderson, O; Conine, G; Lowe, J. (1993). *International Petroleum transactions*. P. 463.
<https://www.osti.gov/biblio/54350> (25 October 2023).

“The government of the United republic of Tanzania, Tanzania petroleum development corporation and panafrican energy Tanzania limited, production sharing agreement relating to the songo songo gas field”. Darren Es salaam, Tanzania, October 2001. <https://africaoilgasreport.com/wp-content/uploads/2015/07/TANZANIA-SONGO-SONGO-PSC-FOR-PANAFRICAN.pdf> (23 August 2023).

